
Zorgen voor/over Varkens

22 mei 2014

Prof. Bart Gremmen

Veehouderij tot 1960

- Husbandry stamt van het woord “hus/band”, oftewel gebonden aan het huishouden. Dier wordt gehouden in een omgeving die het beste past bij fysieke en mentale behoeften van het dier.
- Veehouder deed het goed als dier het goed deed, dus productie was gekoppeld aan welzijn.
- *‘stil contract tussen veehouder en dier’*
- Landbouwhuisdieren: kippen, varkens, schapen, geiten en koeien
- Kleinschalig en gemengd
- Groot percentage beroepsbevolking werkt in de agrarische sector, 20% in 1960.
- Productie 1 veehouder voor 10 - 20 mensen
- 30% inkomen aan voedsel

Een interessante tijd

veranderingen in de veehouderij na 1960

- Doel: voldoende voedsel met een lage prijs voor iedereen beschikbaar en van constante kwaliteit
- Door kennis, kunde, en investeringen
- Intensivering en specialisering
- Toegenomen dierlijke productie
- Dierhouderij → Dierwetenschappen
- Landbouwhuisdieren → Productiedieren
- Verminderde opbrengst

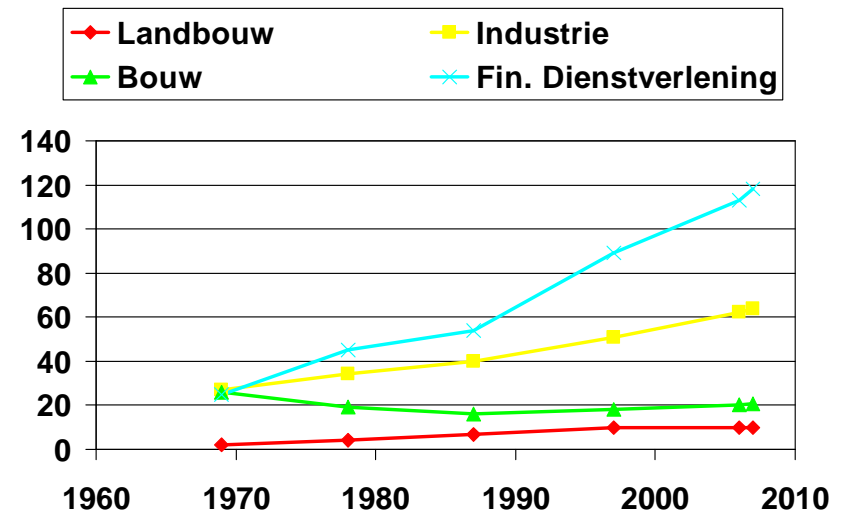
*Mechanisatie,
voeding,
stalconcepten,
geneesmiddelen:
vaccins en
antibiotica*

Een interessante tijd

Relatie samenleving - veehouderij

- < mensen werkzaam in veehouderij sector, 2%
- Fysieke Verwijdering tussen productie en consumptie
- Mentale verwijdering tussen productie en consumptie
- Productie 70% export
- BNP, Toegevoegde Waarde: 2.3%

Problemen van intensieve veehouderij

Productie- en huisvesting gerelateerde dierziekten

Dier moet zich aanpassen aan omgeving

Natuurlijk gedrag beperkt

Noodzaak voor ingrepen

Behandeling individueel dier beperkt

Landschappelijke belasting

Calamiteiten groter

Vier dierpraktijken:

- Landbouwhuisdieren – productiedieren
- Kleine huisdieren – gezelschapsdieren
- Landbouwhuisdieren – hobbydieren
- Proefdieren

Binnen deze dierpraktijken is het gebruik en de zorg van dieren verschillend, afhankelijk van de functie en situatie

Nieuwe dierpraktijken

Veranderingen in houden gezelschapsdieren:

- diversiteit toegenomen
- verschillende functies
- grote diversiteit in omgang met gezelschapsdieren

Hobbydierhouderij:

- Grote diversiteit
- verschillende functies, zoals fokkerij, recreatie, gezelschap, begrazing, sport, consumptie
- Diversiteit in omgang met hobbydieren
- Het nieuwe platteland: Neemt plaats over van landbouw

Dynamische pluriforme samenleving

- Verstedelijking
- Multicultureel
- Individualisering
- Religieuze en spirituele denkwijzen
- Vervreemding veehouderij en natuur

Bepalen denken mens over de omgang met dieren

Denken mensen over dieren:

- 70% stelt de mens boven het dier, 28% stelt mens en dier gelijk
- 98% vindt dat alle dieren waarde hebben, zorg nodig hebben en recht op leven hebben
- De belangrijkste argumenten zijn dat: dieren levende wezens zijn, dieren voelen, dieren deel uitmaken van het eco-systeem en dat dieren functies voor mensen hebben
- Gender, leeftijd, beroep zijn mede bepalend voor het denken over dieren

Typologie mens dier relatie

\ karakteristieken Typlogie\	Intentie	Mate van identificatie	Redenatie
Heerser	Controleren	Mens tegen natuur	Technocratisch
Verlicht leider	Managen	Mens tegenover natuur	Verantwoording
Rentmeester	In dienst van	Verbeteren	Win-win
Partner	Ontwikkelen	Mens en natuur	Gelijkwaardig
Mystiek, verborgen	Onderdeel van	Mens leert van de natuur	Invoelingsvermogen

Zweers 2000. In: the human-animal relationship pg 223. Eds. F de Jonge and R van den Bos

Verandering in samenleving: burgers van 3 naar 4

Verandering in veehouderij, schaalvergroting: veehouders van
3 naar 2 of 1

De kapotte verrekijker: Dier- versus Milieu-Ethiek

- Dier-ethiek gaat over individuele dieren in- en rond het huis en op de boerderij.
- Milieu-ethiek gaat over diersoorten, populaties en ecosystemen in de natuur.
- Dier- en milieu-ethiek botsen regelmatig:
  - De-domesticatie: Oostvaardersplassen
- Verstoring: varkens als huisdier en natuurlijk leven
- Duale aanpak moet wijken voor een geïntegreerde aanpak.

Dierenwelzijn 1

- Intensieve veehouderij roept maatschappelijke weerstand op.
- Maatschappelijke organisaties doen beroep op de zorgplicht van de sector en vooral op de veehouders.
- De sector neemt allerlei maatregelen.
- Sommige maatregelen worden ook weer dier onvriendelijk gevonden.
- Voorbeeld: couperen van staarten bij varkens.

Dierenwelzijn

een zaak van feiten en waarden

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselzekerheid | Dierenwelzijn

---

Dierenwelzijn 2

- Consumenten en burgers hebben zorgen over dierenwelzijn.
- Hoe kan dierenwelzijn als maatschappelijke waarde zodanig worden vertaald in de intensieve veehouderij dat er een breed draagvlak ontstaat onder de bevolking?
- Probleem is de prioritering van waarden: het afwegen van maatschappelijke waarden onderling.
- Oplossing is het ontwikkelen van een ethische aanpak die uitgaat van de maatschappelijke zorgen.

Bio-ethiek 1

- Bio-ethiek was eerst op mensen gericht.
- Ik vind dat bio-ethiek meer is dan alleen medische ethiek.
- Een (her)definitie: Bio-ethiek omvat de toegepaste ethiek van alle levende wezens en bio-systemen.
- Aanpak voor dieren binnen de bio-ethiek: Zorg-ethiek.
- Zorg-ethiek komt uit de verpleging van mensen.
- Inzet, afhankelijkheid, respect, verantwoordelijkheid en zorg zijn waarden die zorg relaties laten (voort)bestaan.

Bio-ethiek 2

- Zorg-ethiek wil ik vertalen naar de intensieve veeteelt als zorgvuldige veehouderij.
- Alle stakeholders moeten erbij betrokken zijn, maar ook burgers, consumenten, maatschappelijke organisaties en de overheid.
- Zorgen VOOR betekent dan:
  - Relevante waarden ontwikkelen in de samenleving;
  - Mensen moeten het voor dieren opnemen in het publieke debat;
  - Het verzorgen van dieren.
- Gaat om de dubbele betekenis van Zorgen: voor dieren zorgen EN zorgen hebben om dieren.

Recept voor duurzaam varkensvlees: doelen

- wereldwijd toonaangevend zijn in duurzaamheid; ethiek is hier te zien doordat duurzaamheid een maatschappelijke waarde is. Ethiek heeft normen en waarden (onze moraal) als onderwerp van studie.
- als voedselproducenten een substantiële bijdrage leveren aan de welvaart in Nederland, op een manier die maatschappelijk wordt gewaardeerd. Ethiek ziet u hier terug als maatschappelijk waardering.
- samenwerken binnen de keten, volgens renderende verdienmodellen waarbinnen de marge eerlijk wordt verdeeld. Ethiek gaat over deugden als eerlijkheid.

---

1. De markt is leidend

- “We richten ons op toegevoegde waarde voor de consument in Noordwest-Europa. De markt is leidend. De behoeften van de consument en de wensen van de retail en food service zijn ons kompas. Producteigenschappen als smaak, gemak en prijs zijn daarbij belangrijk. Net zo voornaam zijn beleving, gezondheid en dierenwelzijn.”
- Ik denk echter dat niet de markt leidend moet zijn maar de maatschappelijke waardering.

Economisch duurzaam

- Voor consumenten wordt de verduurzaming van varkensvleesproductie merkbaar door de introductie van nieuwe marktconcepten. Labels kunnen de toegevoegde waarde van vlees of vleeswaren zichtbaar maken.”
- Ik denk dat er veel meer moet gebeuren dan het introduceren van nieuwe labels

---

Verder gaande ketensamenwerking

- Daarmee kunnen we de marktvraag en de productie beter op elkaar afstemmen.”
- Prima, goed dat men inziet dat daar tegenover staat dat genoeg neemt met minder vrijheidsgraden en een inperking van hun beslissingsruimte.
- Ik citeer “We streven naar een ‘faire’ verdeling van de marge tussen retail/food service, verwerker/ slachter, varkenshouder en toeleverende industrieën/ dienstverleners.”
- Wat is een ‘faire’ verdeling? Hoe gaat men dit vormgeven? Mijn antwoord zal zijn dat de varkenssector een maatschappelijke praktijk is waarin professionals zorgen voor varkens.

Gezondheid en welzijn

- Ons streven is dat de varkens in onze stallen soorteigen gedrag kunnen vertonen, voor alle belangrijke zogeheten functiegebieden, zoals eten, rusten en mesten. We kijken voortdurend naar mogelijkheden om materialen (bijvoorbeeld spel- en nestmateriaal) aan te bieden die het natuurlijke gedrag beter mogelijk maken.”
- Ik denk dat men juist de intelligentie van het varken moet inzetten. Werken vanuit het dier. Bijvoorbeeld stallen bouwen die het natuurlijke verkennende gedrag van varkens benutten.

Communicatie

- “Varkensbedrijven horen op het platteland.”
- Dat is nogal een verstrekkende uitspraak! Dit zou als eerste punt centraal moeten staan en niet een ondergeschoven punt bij communicatie.
- Een heel ander scenario zou kunnen zijn: varkensbedrijven horen bij elkaar op een bedrijventerrein, zoals de tweede maasvlakte. Dicht bij de haven voor import van voer en export van vlees. De ultieme intensivering. Maar geen goede oplossing als je een unieke sector wilt zijn!

Onderzoeksthema: Robuustheid

- Huidige landbouwsystemen zijn Highly Optimized Tolerance; toekomst is aan Complex Adaptive Systems.
- Robuuste systemen/dieren zijn relatief kwetsbaar in relatie tot een bepaalde verstoring.
- Dieren moeten zelf bijdragen aan hun welzijn.
- Systemen moeten hieraan bijdragen door schuilplaatsen of klimaatzones aan te bieden.
- Robuustheid betekent aandacht voor fokken en grootbrengen.
- Boeren geven deel zorg uit handen.
- Welke morele veranderingen brengt robuustheid in de veehouderij met zich mee en waarom?

Educatie en Didactiek

---

1. landbouw is uniek!
2. didactiek heeft zich traditioneel vooral gericht op expliciete kennisoverdracht; daardoor is het unieke van de landbouw vooral een 'gevoel' gebleven.
3. Respect is belangrijk
4. Buiten de begaande paden van de sector!